

DESE ANIVERSARI DE L'EDITORIAL PUNCTUM

ANTONI LLUÍS MOLL
Universitat de Barcelona
amoll@ub.edu

Quan es va escaure el desè aniversari de l'editorial (2005-2015), Punctum va distribuir un regal entre el seu catàleg d'autors: un quadernet pulcrament editat, amb dos textos i un mínim prefaci, que es pot llegir com un programa a posteriori de la feina d'impressió dels dos primers lustres de la casa. Per una banda, l'opuscllet conté una traducció catalana de Josep M. Domingo —primer padrí de la casa editorial— d'una epístola de Maquiavel a Francesco Vettori; aquella en què Machiavelli, en un retir forçat prop dels turons de Chianti, explica al seu amic el refugi en una fictícia i afectada *aurea mediocritas* de costums espartans i d'estudi dels clàssics, i en què li anuncia la redacció del que serà *El príncep*. Per altra banda, unes reflexions del poeta menorquí Ponç Pons —heus ací una connexió geogràfica que s'ha de tenir en compte—, que, enmig de la postmodernitat, recrea des de la Balear menor la mateixa passió de quasiexili daurat que el florentí, entre vinyes, figueres i tords, i entre melangia, lectures i llibres. Sembla que aquesta actitud del qui es periferitza, fruit de l'atzar de la Fortuna (Maquiavel) o de la rebel·lió programàtica del qui es tanca a escriure (Pons), és la que el binomi Punctum reivindica per a la pròpia empresa. Un segell que defuig Barcelona, el llombrígol de la impressió catalana i en català, amb uns fundadors d'origen maonès formats a Lleida, que dirigeixen des del Segrià un nou fenomen d'impressió d'estudis sobre filologia catalana. En el seu cas, no pas com a destil·ladors de clàssics ni com a autors, sinó com a segura plataforma que procura una substància formalment impol·luta —apartada dels perills i les aberracions de l'autoedició universitària— a una catalanística massa sovint maltractada materialment.

Punctum parteix d'una iniciativa d'Òscar Bagur i Marta Villalonga, alumnes avantatjats de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, els quals, mig per casualitat mig estimulats convenientment per diversos docents de l'estudi general, entren en el món de la impremta després de passar per l'edició virtual. En una conversa amb Jordi Florit (2015) arran del X aniversari, la parella editorial n'explica el procés: comencen amb edicions web com a treball acadèmic, a poc a poc assumeixen dissenys menors fora de la relació estrictament pedagògica i finalment s'atreveixen amb edicions acadèmiques. La fama s'estén entre professors i investigadors de l'àmbit de la llengua i de la literatura catalanes (Domingo, Sistac, Murgades, Castellanos, Gallén...) i el que comença com a complement econòmic de dos joves postgraduats es converteix en ofici, exercit sòlidament. En l'endemig, el gust pel coneixement del procés editorial, instruït per la saviesa tipogrà-

fica de Josep M. Pujol, referma les bases i la intuïció, i propicia el naixement de Punctum. El creixement de la marca es beneficia —sinèrgicament, com es diu ara— de la germana plataforma d'edició digital Quadrati, que no és sinó la versió enxarxada de Punctum. El boca-orella dins del món universitari català, i la coincidència amb un període d'aposta dels grans segells editorials pel producte més descaradament *mainstream* i de crisi de les publicacions orgàniques associades als centres universitaris hi acaben de donar l'empenta.

Punctum treballa essencialment des de la coedició: es converteix en la mà executora de llibres produïts des dels centres de recerca catalans, especialment els que tenen la literatura com a centre gravitatori. Darrere de les dotze col·leccions/revistes del seu fons hi ha pràcticament sempre un grup d'investigació universitari, que en proveeix el suport especulatiu i —almenys en part— el substrat pecuniari. Haurien d'entrar dins de la classificació de publicacions periòdiques especialitzades: una de les edicions fundacionals de la casa, *l'Indesmenter*, un anuari d'estudis espriuans coeditat amb el Centre Salvador Espriu, d'Arenys de Mar; *l'Anuari TRILCAT*, sobre recepció i traducció de literatura contemporània, vinculada a la UPF; i la revista *Franquisme i Transició*, que transmuta el 2017 —seguint els aires universalistes i anglosaxonitzants de la nova retòrica indexadora— en *Dictatorships & Democracies*, lligada a la UOC.

Fora de les revistes especialitzades, i ja dins de l'àmbit de les col·leccions, l'editorial es decanta, en primer lloc, cap a l'edició d'estudis dramàtics. «Documenta teatral» treu a la llum textos d'autors catalans (i alguna traducció d'estudiosos aliens) sobre teoria dramàtica, sota l'ombra d'un màster interuniversitari dedicat a les arts escèniques. La —fins al moment minsa— col·lecció «Escenes europees» aplega dos títols d'investigacions del grup universitari d'estudis dramàtics amb seu a la UB; també està vinculat al mateix nucli barceloní l'edició d'una obra de teatre inèdita (col·lecció «Inèdits») de postguerra: *Vendaval*, d'Odó Hurtado. En segon lloc, com a resultat de la vinculació amb el món de les versions i les adaptacions literàries, conjuntament amb els grups d'estudis de la traducció de la UAB i de la UPF, s'editen les col·leccions «Visions», que no conté només traduccions sinó també edicions d'epistolari contemporanis; «Versions», amb translacions d'Ionesco, Synge i Figueiredo; i «Quaderns», d'estudis sobre traducció. Per últim, hi ha les col·leccions «El Vuit-cents», «Philologica» i «Poètiques». La primera és la que proveeix més títols a l'editorial i s'especialitza en estudis sobre el Romanticisme i el Realisme-Naturalisme, amb investigacions i textos, amb seu central a la UB, dels grans ítems del XIX català (Guimerà, Yxart, Aguiló, Bartrina, el jocfloralisme...); sens dubte, Punctum es converteix en referent editorial pel que fa a la producció universitària més innovadora d'aquestes èpoques. «Philologica» (Aula Màrius Torres, UL) és potser la més bigarrada de les col·leccions: conté edicions o reedicions de textos d'època que van des de la producció poètica de Foix fins a la historiografia literària de Tubino. I, per últim, «Poètiques» (UB) aplega els escrits de tres col·loquis del grup Mimesi sobre teoria literària del Renaixement, del Barroc i de la Il·lustració, i obre la via cap a

l'antologia de textos poetològics d'època, amb un volum de textos teòrics del Barroc.

Fins al 2015 l'àmbit d'actuació de l'editorial s'ha restringit i s'ha autolimitat, amb prou fortuna, a les lletres catalanes. Però, per mitjà del contacte amb el món de la traducció i de la perspectiva europeïtzadora de molts dels estudis que s'hi editen, hi ha hagut contactes fructífers amb produccions en llengües diferents del català: castellà, per descomptat, però també anglès, italià, francès... Això podria prefigurar, ara que l'estructura i els mitjans estan ben fonamentats, una possibilitat d'expansió, dins del pròxim decenni, cap a altres marcs lingüístics i culturals. O, dins del mateix camp català, cap a altres aspectes disciplinaris. El món del llibre tendeix a globalitzar-se en extrem o a localitzar-se, i la fortuna de plataformes de difusió i de comercialització de petit format demostra que és possible trobar un forat entre els mastodonts per satisfer un públic que busca una feina curosa i especialitzada. És cert que els tiratges de Punctum en general són curts, i que els destinataris rarament surten del món acadèmic: professionals de la recerca i de la docència universitàries o, com a molt, estudiants, en aquells casos en què el volum pot prendre la forma d'antologia, de manual o de lectura obligatòria. Així mateix, tenint en compte que es tracta d'una editorial que prioritza el món universitari, en un futur no gaire llunyà caldrà treballar, encara que sigui a contracor i per necessitat, amb una concepció d'acord amb el que es demana als projectes de recerca sufragats amb fons públics i privats: una objectivació de resultats i la competició com a plataforma de difusió dins dels rànquings d'indexació de publicacions. En l'informe SPI del CSIC 2012/2014 per a l'àmbit de la llengua i la literatura, Punctum ocupava el número 49 sobre 120 dins de totes les editorials hispàniques indexades. Una posició no negligible, però millorable tenint en compte el context de la llista. Segur que amb el suport científic dels grups d'investigació amb els qual coedita, l'editorial pot aspirar a llocs més d'acord amb la qualitat del producte final si evoluciona en la constitució de comitès editorials externs, en una certa selecció dels materials publicables i en la internacionalització de la línia editorial dins de les seves possibilitats.

La feina de Bagur i Villalonga s'ha de valorar especialment pel que fa al disseny i la plasmació material del llibre. Els que hi han tingut tracte saben que Punctum cura en extrem aspectes com ara: la tria dels tipus i el cos més idonis; la recerca dels caràcters especials (eles veritablement geminades, *ampersands* en cursiva, versaletes, alfabetos no llatins, catàleg de vírgules i símbols...); la distribució del text en caixes llegibles i en proporcions visualment aptes, no necessàriament àuries; la distribució en paral·lel d'originals, traduccions i notes; l'adjunció eficaç de gravats i taules; la jerarquia de diversos nivells d'epígrafs i subepígrafs (amb numeració o sense numeració, centrats o desplaçats al marge); la composició dels paratextos (taules, prefacis, pròlegs, apèndixs i índexs); l'ús dels inicis de capítol, les pàgines de respecte, les portades i els crèdits; la selecció —que pot allargar-se durant setmanes— de la gamma cromàtica de la coberta, que ha d'obeir a un codi de colors racionalitzable i, si pot ser, universalment interpretable; el control en la

tria de les remeses de paper, de la tinta i de la cola d'engomar els llocs, tot i que se subcontracten els serveis de l'últim estadi del procés d'edició, etc. Els resultats d'aquest treball minucios són unes edicions molt superiors a la mitjana catalana des del vessant més bibliofílic. Un cop d'ull superficial i contrastiu a les cobertes de les col·leccions «Poètiques» (Renaixement, Barroc, Il·lustració) i «El Vuitcents» (Romanticisme, Realisme, Naturalisme) constatarà, per exemple, que la primera opta per una tipografia actualitzada dels caràcters humanístics romans mentre que la segona dialoga amb les lletres de pal de les edicions i de la premsa periòdica del XIX; la qual cosa obeeix no pas a un caprici esteticista sinó a una voluntat d'omplir de significat epocalitzador el que d'altres sovint concebrien com una mera superfície instrumental.

Deu anys han donat per publicar més de vuitanta títols. Més de vuitanta títols en la línia puntera de la investigació de diversos aspectes del món de les lletres catalanes. Que se sàpiga, Punctum no vol créixer en mida, no vol centralitzar el discurs i convertir-se en una casa més gran. Viu bé en una perifèria que, tenint en compte la globalització i els cinquanta-vuit minuts de TGV fins a Barcelona, no l'aparta de la discussió ni l'allunya de l'excel·lència científica. Si no vol perdre el segell que l'ha fet particular, ha de saber preservar l'obsessió tranquil·la per entroncar amb la millor tradició de la galàxia Gutenberg sense renunciar a les necessitats dinàmiques dels *scholarly publishers*. Una línia que donarà, amb tota seguretat, deu anys més de fortuna als Mei-Galès de la Lleida contemporània.

BIBLIOGRAFIA

FLORIT (2015): Jordi Florit, «L'editorial Punctum fa deu anys», *Núvol*. En línia a: [<https://www.nuvol.com/entrevistes/leditorial-punctum-fa-deu-anys/>](https://www.nuvol.com/entrevistes/leditorial-punctum-fa-deu-anys/)